HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

גמ' בשלמא לא ילונו דקא מהני ליה אלא לא ילוה הימנו מאי קא מהני ליה ובשלמא לא ילוה הימנו ולא יקח הימנו דקמיתהני מיניה אלא לא ישאל הימנו מאי קא מיתהני מיניה א"ר יוסי בר' חנינא כגון שנדרו הנאה זה מזה אביי אמר אגזירה (א)לשאול משום להשאיל וכן בכולהו גזירה: מתני' באמר לו השאילני פרתך אמר לו אינה פנויה אמר קונם שדי שאני חורש בה לעולם אם היה דרכו לחרוש הוא אסור וכל אדם מותרים ואם אין דרכו לחרוש הוא וכל אדם אסורין (ג) גהמודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל הולך אצל החנוני ואומר איש פלוני (א) נודר ממני הנאה ואיני יודע מה אעשה והוא נותן לו ובא ונוטל מזה היה ביתו לבנות גדרו לגדור שדהו לקצור הולך אצל הפועלים ואומר איש פלוני מודר ממני הנאה ואיני יודע מה אעשה והן עושין עמו ובאין ונוטלין שכר מזה דהיו מהלכין בדרך ואין לו מה יאכל (ג) נותן לאחד לשום מתנה והלה מותר בה אם אין עמהם אחר מניח על הסלע או על הגדר ואומר הרי הן מופקרים לכל מי שיחפוץ והלה נוטל ואוכל ור' יוסי אוסר: גמ' אמר ר' יוחנן מ"ט דר' יוסי קסבר הפקר כמתנה מה מתנה עד דאתיא מרשות נותן לרשות מקבל אף הפקר עד דאתי לרשות זוכה מתיב ר' אבא והלה נוטל ואוכל ורבי יוסי אוסר א"ר יוסי אימתי בזמן שנדרו קודם להפקירו

אבל

רש"י

גמ' בשלמא לא ילונו. מדיר למודר דודאי קמהני ליה הנאה מפורסמת: **אבל לא ילוה ממנו.** המדיר מן המודר: **מאי הנאה.** קא מטי ליה למודר ממאי דאוזיף למדיר: **ובשלמא לא ילוה ממנו.** מצי נמי למימר דקא מיתהני בכה"ג כגון דאוזפיה מעות הרעות וקא משלם ליה היאך יפות. ולא יקח ממנו משכחת לה דקא מתהני בזבינא דרמי על אפיה: **אלא לא ישאל ממנו.** מאי הנאה מטי למודר כי משאיל לו כליו הא קא מפחית ודאי להאי כלי ולא מעלי ליה דסתם שאלה הכי הוא: **כגון שנדרו זה מזה.** דשניהם אסורים זה בזה: **גזירה לשאול כו'.** דאי שרית ליה לשאול אתי נמי להשאיל: **מתני' אמר לו השאילני פרתך.** לאו במודר ומדיר עסקינן: **אינה פנויה.** דמלאכתו היא עושה. ונתעצב השואל כנגד המשאיל ואומר הואיל וסרבת להשאילה לי: **קונם שדה שאני חורש** (ב). שלא אחרוש שדי בפרתך עולמית. ואח"כ השאילה לו רואין אם הוא פרזי ודרכו לחרוש שדהו הוא אסור לחרוש שדהו באותה פרה: **וכל אדם מותר.** דודאי כי נדר אדעתיה דנפשיה נדר ולא אדעתא דעלמא וכל אדם מותרים לחרוש לו שדהו באותה פרה: **ואם אין דרכו לחרוש.** שיש לו אריסין החורשין בשבילו: **הוא וכל אדם אסורים.** דודאי כי נדר אדעתא דכולי עלמא נדר: **המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל הולך.** המדיר אצל חנוני וכו' ובא חנוני ונוטל מעותיו מן המדיר. אבל בפירוש אסור לומר לו דאם כן הוה ליה החנוני שליח ושלוחו של אדם כמותו: **ור' יוסי אוסר.** (ג) בה במניחו על הסלע או על הגדר: **גמ' א"ר יוחנן מאי טעמא דר' יוסי.** דלא חשיב ליה הפקר דקא אסר ליה ליטלו דכי מתהני מיניה ממש דמי ואסור: **מה מתנה.** לא זכי בה מקבל עד דאתיא (ד) לידיה: **אף הפקר.** נמי לא נפיק מרשות מפקיר עד דאתי לידי זוכה. הילכך בהדי דשקיל ליה היאך מעל הסלע כמאן דשקיל ליה מידו ממש דמי ואסור: **מתיב ר' אבא.** ברייתא היא דקתני נמי מניח על הסלע והלה נוטל ואוכל (ה): **א"ר יוסי אימתי.** אני אוסר בזמן שנדרו קודם להפקירו. דהשתא מסתברא טעמא לאסור משום דכשהדירו מכל נכסיו הדירו ואפילו כי הפקירן אסור בהן:

אבל

ר"ן

גמ' בשלמא לא ילוה ממנו ולא יקח ממנו ולא ישאל ממנו. כלומר מודר ממדיר דקא מתהני מיניה ומשום הכי אסור אלא לא ישאילנו ולא ילונו ולא ימכור לו מאי קא מיתהני מיניה. נ"ל דמשמע ליה דמתני' בזבינא חריפא ומש"ה משמע ליה הכי ולא מוקי ליה בזבינא דרמי על אפיה וליפרוך איפכא א"נ בזבינא מליעתא ולא תקשי ליה מידי במכר משום דסבירא דכי היכי דבהני דקתני מקמי הא דהיינו לא ישאילנו ולא ילונו לא מהני מידי הכי נמי בלא ימכור לו לא מתהני מידי והיינו בזבינא חריפא ומש"ה פריך הכי: **א"ר יוסי בר' חנינא כגון שנדרו הנאה זה מזה.** וכי תימא אם כן מאי קמ"ל נראה דסתם לן כר"א דאמר ויתור אסור במודר הנאה ואע"ג דככר סתם לן כוותיה בריש פירקין (דף לג:) קמ"ל דכל הני נמי לא גריעי מויתור ואסירי לר"א: **אביי אמר גזירה לשאול משום להשאיל וכן כולהון גזירה.** דמש"ה אסרינן נמי למכור לו אטו ליקח ממנו. ואע"ג דתנן לעיל בפרק ד' נדרים (דף לא.) שאיני נהנה לישראל לוקח ביתר ומוכר בפחות שישראל נהנין לי לוקח בפחות ומוכר ביתר ואמרינן עלה בסוגיין דלעיל דכל היכא דהוי זבינא חריפא שרי מודר למכור למדיר ולא גזרינן כבר כתב ד) הרמב"ס ז"ל (ה) דהתם כיון דמכלהו ישראל נדר לא גזרינן עלה דאי גזרינן עלה ומצריכינא ליה ליהנות לעובדי כוכבים טריחא ליה מילתא אבל כאן שאינו אסור אלא להנאת חבירו בלבד מצי למיקם עלה דמילתא וגזרינן. וא"ת והא אפי' במודר הנאה מחבירו בלבד תנן לקמן בפרק השותפין (דף מז:) הריני עליך חרם המודר אסור ומשמע אבל מדיר לא ואמאי הוה ליה למיתני שניהם אסורין ומשום גזירה י"ל דלאו קושיא היא דכי גזרי' הכא ה"מ בהני בלחוד דתנינן במתני' דלא משמע להו לאינשי דליתסרו במודר הנאה ואי עביד להו מודר למדיר אתי נמי למישקל להו ממדיר אבל בהנאה גמורה כאכילת פירות וכיוצא בה ליכא למיגזר הלכך לא מצי תני שניהם אסורין: **מתני' קונם שדה שאני חורש בה לעולם.** שואל אמר כך לחבירו מתוך שכעס עליו שלא רצה להשאילה לו: **אם היה דרכו לחרוש הוא אסור וכל אדם מותרין.** שכיון שהוא חורש אין במשמעות לשונו אלא חרישתו בלבד: **ואם אין דרכו לחרוש הוא וכל אדם אסורין.** שלא נתכוין לחרישתו כיון שאין דרכו לחרוש אלא שלא יהנה בחרישתו אכוין ומש"ה הוא וכל אדם אסורים לחרוש בשבילו כדי שלא יהנה בחרישתה: **הולך אצל חנוני הרגיל אצלו.** רבותא קמ"ל דאע"ג דרגיל אצלו ומקיפו תדיר לא אמרי' שליחותיה קעביד וכ"ש שאם לא אמר לאדם מיוחד אלא דאמר כל הזן אינו מפסיד שרי כדאיתא בפרק המדיר [כתובות ע:]: **ובא ונוטל מזה.** אם רצה קאמר ולומר דאף על גב דלבסוף נוטל מזה ודעתייהו בהכי לאו שליחותיה קעביד דלא הוי שליח אלא באומר כל השומע קולי יזון כדאיתא בהמדיר (כתובות דף ע:) אבל ליכא למימר דכי קתני ובא ונוטל מזה מדינא קאמר דכי מחייב לשלומי אלמא שליחותיה קעביד ומהני ליה ואסור: **היה ביתו לבנות.** לא זו אף זו קתני ברישא אשמעינן דלצורך מזונות שרי וסיפא קמ"ל דאפילו לצורך בנין ביתו התירו: **נותן לאחר משום מתנה.** דלבתר הכי לא מתהני מיניה אלא ממקבל מתנה: **והוא נוטל ואוכל.** דלאו מדידיה מתהני אלא מהפקרא: **ור' יוסי אוסר.** בגמ' מפרש טעמא: **גמ' מה מתנה עד דאתי מרשות נותן לרשות מקבל.** שאם אמר הריני נותן מתנה זו לפלוני יכול לחזור בו עד שיגיע לידו של מקבל: **אף הפקר עד דאתי לרשו' זוכה.** שאינו [יוצא] מרשות בעלי' עד שיזכה בו אחר ואי בעי למיהד' מצי הדר הלכך כי זכי בה מודר ממדיר קא מתהני: **שנדרו קודם להפקרו.** שאסרו ואח"כ הפקירו: ו) **מה לי הפקירו קודם לנדרו.** דהא כל זמן שלא זכה בו דמפקיר הוי ודינא הוא דליחול נדריה עליה ואמאי קתני ה"ז מותר:

כל

מסורת הש"ס

א) [ע"ז ו:], ב) כתובות ע: ע"ש, ג) [לקמן מח.], ד) נ"ל הרמב"ן. יעב"ץ, ה) [הל' נדרים פ"ז ה"ז], ו) [שייך לע"ב],

◆

הגהות הב"ח

(א) במשנה אצל החנוני ואומר איש פלוני מודר ממני: (ב) רש"י ד"ה קונם שדה שאני חורש בה שלא: (ג) ד"ה ור' יוסי אוסר בהא דמניחו: (ד) ד"ה מה מתנה וכו' דאתיא לידי מקבל אף הפקר כצ"ל והד"א: (ה) ד"ה מתיב וד"ה אמר רבי יוסי הד"א:

◆

תוספות

בשלמא לא ילונו חבירו דמהני ליה למודר אלא לא ילוה הימנו מאי קמתהני מיניה המודר. ה"ג בסיפא בשלמא לא יקח הימנו ולא ילוה הימנו אלא לא ישאל אמאי לא בשלמא לא יקח דמתני' קושיא דאקשית דלא יקח איכא לשנויי בשינויא דחיקא דקמתהני מוכר בזבינא מליעא ולא ילוה דמיתהני מודר דכי הדר פרע מדיר פרע ליה זוזי טבין ותקולי ומהני ליה אלא לא ישאילנו כלי או דבר שחוזר בעין מאי מהני ליה מדיר: אמר אביי גזירה לשאול משום להשאיל למודר וכן כלהו לא ילוה הימנו גזירה שמא ילוה לו אבל לא יקח אסור מן הדין אטו ליקח בפחות כדמפרש בזבינא מליעא ושמא יש לפרש דלא יקח בפחות קאמר דהשתא נפסד המוכר אלא משום גזירה דגזרינן אטו יקח המודר בפחות דקמתהני ליה וקשה דהא תנן (לקמן מז:) האומר הריני עליך המודר אסור וכן סוף פ' ארבע נדרים שאיני נהנה לישראל לוקח ביותר דמודר מותר ליהנות ולא מדיר ולא גזרינן דלא יהנה פן יהנה ממנו הוא ומ"ש דגזרינן לשאול אטו להשאיל ונראה להר"מ דרגילות הוא כשאדם משאיל לחבירו שחבירו משאיל לו יותר משאר דברים: אמר לו השאילני פרתך אמר ליה אינה פנויה אמר השואל קונם שאני חורש בה לעולם אם היה דרכו לחרוש הוא אסור. דנתכוין לאסור אותו שדרכו לחרוש וכל אדם מותרין לחרוש בה לצרכו שלא נתכוין לאסור אלא על מי שדרכו לחרוש בה: המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל ילך וכו'. אורחא דמילתא קתני: הוא נותן לו ובא ונוטל מזה. אם ירצה דהא אין הפועלים יכולין לתבוע כלום: ביתו לבנות. שאע"פ שאין צורך מזון כל כך: נותן לאחר במתנה והלה מותר. ולא התירו אלא כשאין לו מה יאכל למדנו שכל הערמות אסורות בין ברבים בין ביחיד בנדרים שלא התירו אלא בשעת הדחק שאין לו מה יאכל. לשון הרב רבי אליעזר ממי"ץ: הרי הן מופקרין כו' ורבי יוסי אוסר. מפרש בגמ' מאי טעמא דרבי יוסי קסבר הפקר כמתנה מה מתנה יכול לחזור עד דאתי לרשות מקבל ולא הוי כלום עד דאתי לידו אף הפקר עד דאתי לרשות זוכה דקודם לכן לא כלום הוא ודידיה הוא ולכך אסור לזכות בה המודר דבשעה שזוכה בו של מדיר הוא וההפקר דוקא פליג רבי יוסי אבל אנותן במתנה לא פליג:

עין משפט נר מצוה

נה א מיי' פ"ו מהלכות נדרים הלכה טז:

נו ב מיי' פ"ח מהלכות נדרים הל' יב [יג] טוש"ע י"ד סי' ריח סעיף ה:

נז ג מיי' פ"ז מהלכות נדרים הלכה יב סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רכא סעיף ח:

נח ד מיי' שם הלכה יד טוש"ע שם סעיף ט:

◆

מוסף רש"י

קונם שדי שאני חורש בה. לא תחשוב שאני שואלה לחרישה, שאם תשאיל אותה לי קונם וכו', והשאילה לו, הוא אסור. טעם המשנה דודאי כיון במה שהורגל (ראמ"ה בשמו).

◆

פירוש הרא"ש

קונם שאני חורש בה לעולם. אותה שביקש שישאילנה לו אסרה עליו: **אם היה דרכו לחרוש הוא אסור וכל אדם מותרים.** כי לפי רגילותו כיון לידור אם הוא אדם שהוא בעצמו רגיל לחרוש שדהו הוא אסור וכל אדם מותרין לחרוש שדהו באותה הפרה ואם אין דרכו לחרוש הוא [מותר] וכל אדם אסורים לחרוש בה שדהו: **אלא לא ילוה ממנו מאי קמהני ליה.** בשלמא לא ישאילנו דהא מהני ליה אלא לא ישאל ממנו מאי קמהני ליה בשלמא לא ילוה ממנו ולא יקח ממנו דקא מהני ליה אלא לא ישאל ממנו מאי קמהני ליה. ואיכא לפרש בשלמא לא יקח ניחא דקמהני ליה וכן קושיין דלא ילוה איכא לשנויי בדוחק שמא יפרע זוזי טבי ותקילי יותר מאותן שהלוה לו ונמצא נהנה מודר אלא לא ישאל הימנו שמחזיר לו החפץ בעין מה הנאה קא מטי ליה: **גזירה לישאל אטו להשאיל וכן בולהון.** האי כולהון לאו דוקא דלא קאי אלא ילוה: **מתני' המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל.** אורחא דמילתא: **ובא ונוטל מזה.** אם ירצה לתת לו אבל משום הכי אינו חייב לתת לו שהרי לא אמר לו שיתן דאם היה חייב לשלם לו על פי הדברים שאמר לו משום דמוכחא מילתא כשאמר לו איש פלוני מודר הנאה ממני ואין לו מה יאכל ואיני יודע מה אעשה לו דלשם כך אמר לו שיתן לו וכיון שהוציא ממון מידו על פי דבורו חייב לשלם לו אם כן היה אסור החנוני ליתן לו בשליחות המדיר: היה ביתו לבנות וגדרו לגדור. לא זו אף זו קתני: נותן לאחר לשום מתנה כו'. ודוקא באין לו מה יאכל התירו זה: ור' יוסי אוסר. בגמרא מפרש טעמא: גמ' מה מתנה עד דאתי מרשות נותן לרשות מקבל. כדאמרינן בכריתות (דף כד.) דהנותן מתנה לחבירו ואמר הלה אי אפשי בה הדרה למרה דברשות נותן היא עד שתבא ליד המקבל: אף הפקר כן. הלכך כי זכי ביה מרשותיה קא זכי וכאילו נותנו לידו: